

ПАНДОРИНА КУТИЈА

Кад је Прометеј украо боговима ватру и подарио је људима, научивши их претходно разним вештинама и умећима да би сретније живели, расрђени громовник Зевс нареди да се на људе сруче разне невоље. Учинио је то на начин достојан божанске лукавости. Наложиио је своме сину, богу ватре, великом ковачу и уметнику Хефесту да од земље и воде створи биће које ће имати људски изглед и снагу, а глас и поглед сличан боговима. Хефест испуни очев налог и створи девојку, коју Атина Палада заодене у прекрасне хаљине, хоре (божанска бића која управљају сменом годишњих доба) овенчају је свежим пољским цвећем, Афродита јој подари неодољиву лепоту, а гласоноша богова Хермес лукавост и довитљив ум. Дадоше јој име Пандора, што значи: "од свих обдарена". Тако је, каже легенда, створена прва жена.

Прелепу и заносну Пандору Хермес је спустио на Земљу и одвео је младом Епиметеју, Прометејевом брату, да му је преда заједно са златом украшеном кутијом као Зевсов дар. Иако га је Прометеј још раније саветовао да нипошто не прима дарове од богова, а он то чврсто обећао, видевши прекрасну Пандору и златну кутију (врч) у њеним рукама, Епиметеј није могао одолети искушењу. Примиио је Зевсов дар, а с њим и велику несрећу - за себе и за цели људски род.

Кад је Пандора отворила златну посуду да знатижелном и нестрпљивом Епиметеју покаже божанске дарове, из ње је излетело мноштво зала и несрећа, размилевши се муњевитом брзином по целом свету. Завист, мржња, болести, смрт и друге невоље нападоше људе, који су дотад живели сретно. На дну посуде остала је затворена само слепа Нада. Једино она није могла изаћи јер је, на знак Громовника, Пандора брзо затво-

рила поклопац. Тако је једино добро, Нада, остало затворено и недоступно људима. Страшније казне за људски род Зевс није могао смислити.

Због своје улоге у Зевсовој освети људима Пандора је касније постала симбол несреће уопште, а израз *Пандорина кутија* употребљава се данас као сликовит назив за "извор сваког зла" или "дар који узрокује невоље и свађе".

Изгледа да Зевсова страшна казна прати и данашњи свет, пун неслоге, мржње, зависти, заваде, ратова, загађености земље, воде и ваздуха, нових болести и других силних невоља. Као да сва зла која су изашла из Пандорине кутије и данас царују међу људима. Хоће ли се поново јавити велики Прометеј да својом пламеном буктињом уништи све невоље и спасе људски род од давне казне коју су им изrekli зли богови?

ЕДИПОВ КОМПЛЕКС

Легенда о несретном краљу Едипу једна је од најпотреснијих и најтужнијих прича из древних хеленских времена.

Обележен већ самим својим именом (које на грчком значи: "онај који има натечене ноге"), тебански краљ Едип имао је тежак и драматичан живот, а скончао га је у највећим телесним и душевним мукама. Испаштао је, у ствари, грехове свога оца, краља Лаја, који је, због отмице једног дечака (елидског краљевића), проклет да остане без потомства, или да погине од руке властитог сина, ако га буде имао. Пошто му је жена Јокаста

подарила мушког потомка, краљ Лај је, у страху од проклетства, наредио да се детету сапну ноге и тако осакаћено остави, усред најљуће зиме, на планини Китерону. Пастир коме је поверено да изврши ту наредбу, није је извршио - смиловао се на дечака и предао га људима краља Полиба. Полиб није имао мушке деце, па је усвојио нахоче које су му донели, прозавши га Едип (по томе што су му биле унакажене ноге). Заједно са супругом Меропом одгојио га је на своме двору, где је Едип стасао у лепог и снажног младића. По природи, међутим, био је доста напрасит.

Едип је живео сретно док једног дана од неког пијаног Коринћанина није сазнао да није Полибов и Меропин син. Одмах је кренуо у Делфе да од тамошњег Аполоновог пророчишта сазна истину о свом животу. Тамо му је проречено да ће убити свога оца и оженити се мајком. Пошто је, упркос причама, веровао да су његови родитељи Полиб и Меропа, није хтео да се враћа у Коринт како би избегао испуњење страшног пророчанства. Али предсказана зла судбина ипак га није мимоишла. Идући из Делфа, у једном кланцу срео је краља Лаја и његову пратњу. Мучен сумњама, Лај је такође кренуо у Делфе да од пророчишта сазна шта је било са дечаком кога је дао своме пастиру да га остави на планини Китерону. Два намерника нису знала да су отац и син и то је довело до трагичног исхода. Пошто су му краљеви људи наредили да се склони с пута, напрасити и разгњевљени Едип изазвао је кавгу, у којој се сукобио с Лајем и убио га, а затим је поубијао и све његове пратиоце. Тако се остварио први део пророчанства: краљ Лај је погинуо од руке рођеног сина. Али Едипу се спремала још већа несрећа. Пошто је уништио Сфингу, неман која је сатрла много људских живота и угрозила опстанак града Тебе, добио је као награду краљевски престо и краљицу Јокасту да се њоме ожени, што је

и учинио не знајући да му је то рођена мајка. Тебанци су, наиме, били обећали да ће онога ко одговори на Сфингину загонетку и остане жив (јер оне који нису знали одговор она је немилосрдно убијала), као спасиоца града, прогласити краљем и дати му Лајеву удовицу за жену. Десило се, управо по кобном пророчанству, да је на Сфингино питање "Које то биће иде ујутру на четири, у подне на две, а увече на три ноге?" прави одговор дао Едип. "То биће је" - рекао је он Сфинги - "човек, који као дете бауља на четири ноге, тј. на рукама и ногама; кад одрасте и ојача, иде на две. Кад остари (у вече свога живота), служи се штапом као трећом ногом." После тога, Сфинга се, поражена, бачила са стене и нестала, а Едип је постао краљ Тебе и оженио се Јокастом. С њом је стекао четворо деце: два сина - Етеокла и Полиника, и две кћери - Антигону и Исмену.

Због тешког Едиповог греха Тебом је почела да хара куга, а завладала је и велика оскудица и глад. Људи су масовно умيرали, а преживели су тражили спас из велике невоље у којој су се нашли.

Делфијско пророчиште предсказало је да ће се Теба спасти кад се пронађе и казни убица краља Лаја. Едип је наложио да се организује потрага за убицом, проклевши га да буде вечни патник и прогнаник, кога нико од људи, као зликовца, неће примити у свој дом. Није знао да је тиме изрекао пресуду саме себи.

Трагајући за Лајевим убицом, краљ Едип је, после много сумњи и колебања, поуздано утврдио (јер је, поред осталог, пронађен и пастир који га је предао Полибовим људима) да је управо он тај зликовац. Страшно сазнање да је убио оца и оженио се мајком - која се, због истог сазнања, обесила - Едип је златном иглом извађеном из Јокастине хаљине пробо зенице оба своја ока и тако се ослепио да не гледа грешна дела која је

починио. А затим је, слеп и скрхан болом, оплакујући крвавим сузама своју судбину, протеран из Тебе. Дуго је после тога, у пратњи своје верне кћери Антигоне, лутао по свету, без крова над главом, праћен презрењем људи, док у највећим мукама није скончао свој несретни живот.

Едипову судбину обрађивали су у својим делима познати грчки трагичари Есхил и Софокле, а касније и римски филозоф и писац Сенека. Али оно по чему је његово име остало познато до данас великом броју људи широм целог света нису била толико књижевна дела колико израз *Едипов комплекс*, који се у психологији употребљава као ознака за осећај наглашеније љубави деце према родитељу супротног пола, што се у неким случајевима јавља и као тежи душевни поремећај.

Поред *Едиповог комплекса* постоји и израз *Јокастџин комплекс*, који означава претерану (често и патолошку) љубав мајке према рођеном сину. Тако се зла коб Едипа и Јокасте преноси и данас на неке људе, као да их - после толико векова и миленија - прати грозно проклетство бачено на краља Лаја и његов несретни род.

ДАТИ (СВОЈ) ОБОЛ

Израз *дајти (свој) обол* употребљава се у нас у значењу: дати "(мали) новчани или други прилог; принос, допринос чему". На тај начин је у Речнику Матице српске објашњено пренесено значење речи *обол* у датој вези. Уз то је наведен и овај карактеристичан пример:

"Дајте свој обол за сиротињу."

Сама реч *обол*, изван израза у коме је овде употребљена, непозната је, вероватно, великом броју говорника нашег језика, па се поставља питање шта она изворно значи и одакле потиче.

И на то питање одговорено је у поменутом извору (Матичином Речнику). Тамо, под тачком *л*, стоји да је обол био "ситан новац у старој Грчкој". Тај антички новчић, који је, ево, ушао и у један наш фразем, кован је претежно од сребра. Био је тежак око 0,73 грама и имао је вредност једне шестине драхме.

Пре него што је ушао у устаљен израз и с њим добио ново значење обол је, осим тржишне, имао још једну вредност, везану за грчку традицију и митологију. У то време, наиме, у старој Грчкој био је раширен обичај да се тај ситни новчић ставља у уста умрлих како би им служио као попудбина. Тај се обичај ослања на мит о Харону, демону Подземља, који преко река Ахеронта, Стикса (Стиге) и Кокита превози душе покојника у царство мртвих. Харон је у своме чуну превозио само оне који су били прописно сахрањени и који су могли да плате један обол. Стари Грци су, дакле, давали обол за пресељење својих душа на онај свет, у вечност.

Обол, као што смо видели, није имао велику вредност, па га је свако могао дати: или Харону за превоз, или као свој допринос у скупљању неке помоћи и сл. Одатле се развио устаљени израз *дајти (свој) обол*, са значењем: "дати мали (скроман) новчани прилог, допринос, дар и сл."

Ето, то би, укратко, била прича о оболу и једном од наших веома честих фразама у који је та реч уткана. А сама та прича скроман је прилог (или, да кажемо - обол) објашњавању устаљених израза у нашем језику уопште.

СМОКВИН ЛИСТ

Израз *смоквин лист* проистекао је такође из библијске приче о животу првих људи у Еденском врту. Већ смо, у претходном прилогу (*Адамова јабучица*), видели како је на наговор лукаве змије знатижељна и лаковерна Ева загризла плод забрањеног дрвета познања добра и зла, давши га и свом мужу Адаму, који такође, несмотрено, начини велики грех. Тај се тренутак у Књизи Постања (у Старом завјету) описује овако:

"Тада се обадвома отворише очи, и спознају да су голи те сплетоше смокова лишћа и направе себи прегаче."

По томе је и Бог сазнао да су Адам и Ева прекршили његову забрану, а затим и како се све збило: да је змија на зло наговорила Еву, а Ева Адама. И изрекао им је свима тешке казне. Пре свега змији:

"Кад си то учинила, проклета била међу свим животињама и свом звјеради дивљом! По трбуху своје пузаћеш и земљу јести свег живота свог..."

А Еви рече:

"Трудноћи твојој муке ћу умножити, у мукама дјецу ћеш рађати. Жудња ће те мужу тјерати, а он ће господарити над тобом."

Најтежу казну искусио је ипак Адам. Њему је Бог рекао:

"Јер си послушао глас своје жене те јео са стабла с којег сам ти забранио да једеш рекавши: С њега да ниси јео! - ево:

Земља нека је због тебе проклета: с трудом ћеш се од ње хранити свега вијека свог! Рађаће ти трњем и коровом, а хранићеш се пољским раслињем. У зноју лица свога хљеб свој ћеш јести..."

Тако бог истера човека из раја "и настани га источно од врта еденског, па постави херувиме (анђеле) и пламени мач који се свјетлуцао - да стражаре над стазом која води к стаблу живота" (да га људи не би докучили и тако постали бесмртни).

У Старом завјету говори се даље о животу Адамових и Евиних потомака, али нас то овде неће занимати. Вратићемо се стога самом изразу *смоквин лист*. Видели смо да је то, по Библији, била прва одећа којом су Адам и Ева, кад су стекли способност разликовања добра и зла и спознали стид, прекрили "срамотне" делове свога тела. Одатле се касније развило и савремено значење тога израза: "оно чиме се покрива каква срамота" или "средство за прикривање (лажног) стида".

ИСТОЧНИ ГРЕХ

Шта значи сама реч *грех*, сви добро знамо (мада се према ономе што она означава различито односимо). Грех је, једноставно речено, кршење божанских или људских правила понашања или неисправан, неморалан поступак и сл. Знамо и то да грех може бити велик, тежак, неопростив - "смртни", или, пак, мали, нехотичан, опростив итд. Али ниједна та одредба, осим одредбе *источни*, није толико прирасла уз именицу грех да би с њом постала устаљени израз (фразем), који се данас често употребљава, нарочито у новинарском језику. Стога је потребно објаснити његово право порекло и значење.

Треба одмах рећи да *источни грех* не значи: "грех с истока", "грех настао на истоку", или "грех источних народа" и сл.

То је, како добри познаваоци Библије и библијских легенди већ знају: "праисконски (прадавни) грех", "грех праотаца", који се преноси на све припаднике људског рода.

Према хришћанском учењу, сваки се човек рађа с "источним грехом", али га крштењем сапира. Па ипак, свако од нас, и крштен и некрштен, носи тај грех целог живота и, испаштајући га, умире с њим и због њега. Јер, то је онај велики праисконски грех који је учинио Адам (заједно с Евом) окусивши плод забрањеног дрвета познања добра и зла. Већ смо видели како их је Бог за то сурово казнио истеривањем из раја (Еденског врта) да би живели на проклетој земљи, где ће жене у мукама рађати потомство, а људи "у зноју лица свога" зарађивати "хлеб насушни". Ако се тако схвати источни грех, онда нико од њега није ослобођен. Сви смо, као Адамови потомци, проклетни за сва времена и осуђени на вечиту борбу за одржање живота.

Али, нећемо о томе: о верским схватањима источног греха. Овде је реч о језику и стога смо дужни да дамо још једно, језичко (лингвистичко) објашњење у вези с тим изразом. Како је, наиме, придев *источни* добио значење "прадавни", "праисконски", "првородни"?

Ево и тог одговора:

Источни је изведено од *исток* (*из+џок*), што, према великом Рјечнику ЈАЗУ, изворно значи: "дјело којијем што истјече, или (чешће) мјесто гдје што истјече" (отуда онда и назив *исток* за страну света одакле "истиче", тј. одакле се појављује сунце). "У пренесеном смислу" - стоји даље у наведеном речнику - та реч значи и "постање, постанак, почетак, узрок". То је већ блиско значењу које има придев *источни* у изразу *источни грех*. И наши савремени речници (*Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, на пример) бележе да тај придев (уз именицу *грех*) у религијском језику значи: "првородни, праисконски, праотачки".

Источни грех је, дакле, "праисконски (прадавни) грех", то је грех нашег "праоца" Адама, због кога и данас, по хришћанском учењу, сви испаштамо.

Уз *источни грех* у религијском се језику, и иначе: у обичном говору, често јавља и израз *смртни грех*. Према *Речнику Мајице српске*, то је: "а) цркв. *грех који се не може искућити*; б) *велика мана, њорок, њосиујак, дело које се не може ојросићити*".

Шта би после свега овога могао рећи верник - хришћанин?

Сачувај нас, Боже, смртних греха, кад се већ источнога греха нико од нас не може ослободити!

НОЈЕВА БАРКА

"Видје Господ Бог како је човјекова поквареност на земљи велика и како је свака помиса у његовој памети само злоћа. и Господ се покаја и у свом срцу ражалости што је начинио човјека на земљи. И рече Бог: 'Истребићу с лица земље људе што сам их створио, и човјека и животиње и гмизавце и птице небеске, јер се кајем што сам их створио.'"

Тако почиње библијска прича о великом потопу, из које је потекао и израз *Нојева барка*.

Нојева барка (или, како се још назива, *Нојев ковчеж*) није била нека мала барка или чамац у данашњем смислу, него велики брод ("корабља") - "триста лаката у дужину, педесет у ширину, а тридесет лаката у висину". Такав брод изградио је, по божјој вољи и упутствима, праведни Ноје (Ноа или Ноем) - да би спасао себе и своју породицу, као и примерке свих животињских и биљних врста. Јер, Бог се ипак смисловао и није хтео да, због људских грехова, уништи живот на земљи. Зато је правед-

ном и непорочном Ноју, који је "с Богом ходио", поверио своју намеру:

"Ја ћу, ево, пустити потоп - воде на земљу - да изгине свако биће под небом, све у чему има дах живота: све на земљи мора погинути. А с тобом ћу учинити Савез: ти ћеш ући у корабљу - ти и с тобом твоји синови, твоја жена и жене твојих синова. А од свега што је живо - од свих бића - уведи у корабљу од свакога по двоје, да с тобом преживи, и нека буду мушко и женско. Од птица према њиховим врстама, од животиња према њиховим врстама, и од свих створова што по тлу пузе према њиховим врстама: по двоје од свега нека уђе к теби да преживи..."

У Библији се даље говори о томе како је, по божјем налогу, четрдесет дана и четрдесет ноћи падала киша и настао потоп који је прекрио целу земљу и поморио све живо на њој. Остала је да плута само Нојева барка...

Кад су се воде повукле и указало копно, из "арке спаса" изашли су Ноје, Нојева жена, синови Сем, Хам и Јафет са својим женама и сви сачувани примерци животињских врста и биља. Тако је, по Библији, почео нови живот на земљи.

Из Библије, из легенде о великом потопу, израз *Нојева барка* (или *Нојев ковчег*) пренесен је у обичан говор, па се и данас употребљава у значењу: "мноштво (различитих) људи на малом простору", или, још чешће - "средство спасења".

Занимљиво је да се у наше време поново размишља о Нојевој барци, тј. о изградњи васионског брода, помоћу кога би се - овај пут по човековој, а не божјој вољи - живот са Земље пренео на неку другу планету изван Сунчевог система. Такав експеримент, под називом "Биосфера II", изведен је у пустињи Аризоне (у Сједињеним Америчким Државама). Није случајно што се тај подухват у нашим новинама означава као "Нојева барка за свемир" и "Нојева барка за будућност".

СОДОМА И ГОМОРА

И поред стравичних божјих казни и настојања Свевишњег да људе упристоји и учини их добрим, Адамови се потомци, изгледа, тешко одричу греха. Тако барем произлази из библијских предања, која су пуна Створитељевог гнева због људских сагрешења. Већ на самом почетку, како смо видели, био је "источни грех" нашег праоца Адама, због кога су он и Ева заувек истерани из земаљског раја и проклети заједно са својим потомством. Недуго затим, пошто се њихово потомство намножило, завладала је свеопшта поквареност, па је Бог морао, да би искоренио то зло, великим потопом уништити све на земљи, оставивши у животу једино праведног Ноја са породицом и узорцима животињских и биљних врста. Надао се да ће тако започети нови живот и да ће људи убудуће живети поштено, у складу с божјим заповестима. Али, опет се, изгледа, преварио. Нојеви потомци, пошто су од његових синова Сема, Хама и Јафета настали цели народи, поново су се искварили: почели су једни друге прогонити, робити и убијати, а у својој охолости проводили су раскалашан живот.

Поквареносту највише су се у то време истицали канаански (палестински) градови Содома и Гомора. Стога Бог одлучи да их казни потпуним уништењем. Али такву одлуку није било лако донети, јер је у Содоми и Гомори, вероватно, било и неискварених људи. На то је упозоравао Абрахам (Аврам), кога је Бог већ раније "излучио зато да поучи своју дјецу и своју будућу породицу како ће ходити путем Господњим, радећи што је добро и праведно".

"Хоћеш ли искоренити и невинога с кривим?" - говорио је Абрахам Богу. "Можда има педесет невиних у граду. Зар ћеш уништити мјесто радије него га поштедјети због педесет

невиних који буду ондје? Далеко то било од тебе, да убијаш невинога као и кривога, тако да и невини и криви прођу једнако! Далеко било од тебе! Зар да ни Судија свега свијета не ради право?"

Бог не би био свемогућ кад не би био у стању да разлучи грешне и невинне. Зато је, после искушавања, спасао из Содоме честитог Аврамовог братића Лота и његову породицу. Затим је сатро до темеља градове срама и порока. У Библији тај је призор описан овако:

"Сунце се дизаше над земљом кад Лот уђе у Сигор.

Тад пусти Господ на Содому и Гомору кишу од сумпора и огња од Господа с неба. И затра оне градове и сву ону равницу и све људе у градовима и сав род земље. А Лотова се жена обазре, и претвори се у кип од соли.

Сутрадан у рано јутро Аврам се пожури на мјесто гдје је стајао пред Богом, управи поглед према Содоми и Гомори и свој равници у даљини: и видје како се диже дим над земљом, као дим какве кречане."

Тако су, ето, завршили градови разврата Содом и Гомора. На месту на коме су се налазили, данас је, кажу, Мртво море, велико слано пространство у коме ништа живо не може опстати. А њихова имена (Содом и Гомора) остала су заувек у језику као ознака за "разврат", "велику поквареност", или, пак, "пропаст", "пакао" и сл.

ПОСИПАТИ СЕ ПЕПЕЛОМ

Израз *יִסְיִיִן סֵה יַיִלֹם* стар је колико и сам чин људског покајања или оплакивања властите зле судбине. Проистекао из религијског обреда, познатог још старим источњачким народима у Месопотамији, тај се израз у Светом писму Старога завјета везује за древни обичај Јевреја да посипају главу пепелом у знак жалости због своје несреће или несреће других људи. Најчешће су то чинили кад би им умро

неко близак. Касније је исти обичај, с донекле измењеним ритуалним смислом и садржајем, пренесен у хришћанску религију, где се задржао до данас, највише код католика. У католичком календару, наиме, има један дан који се назива *Пейелница*. Он пада у прву, "чисту" среду Коризме (четрдесетодневног поста пред Ускрс). Тога дана у оквиру црквеног обреда, након уводних молитава и размишљања, свештеник, у знак покорне, посипа верницима главу пепелом изговарајући ритуалну фразу: "Сјети се, човјече, да си прах и да ћеш се у прах претворити..."

Смисао овог верског чина је јасан: спознање пролазности овоземаљског живота и признавање људске погрешности, уз искрено кајање и изражавање покорности Богу. Стога, уз оно: "Сјети се, човјече, да си прах и да ћеш се у прах претворити...", свештеници обично додају: "Обрати се и вјеруј Еванђељу..."

Из религијског обреда израз *יִסְיִיִן סֵה יַיִלֹם* пренесен је у свакодневни говор и данас се употребљава у значењу: "кајати се због учињених недела", или "јавно признавати своје грешке". Тако се данас не "посипају пепелом" само верници католици него и многи други, чак и они који не верују у Бога (атеисти). Ови последњи, можда, и чешће од осталих, јер добро знају за моћ овоземаљских богова, па настоје да их јавним признавањем грешака, покајањем и скрушеношћу умилостиве - верујући да ће се на тај начин искупити и задржати свој ранији друштвени положај.

Тако је "посипање пепелом", као чин вербалног искупљења овоземаљских грехова, постао и својеврстан друштвено-морални ритуал, у коме људи учествују углавном из страха за материјалну егзистенцију, а често и за голи живот. Зато је тај "обред" карактеристичан за понашање људи у свим диктаторским режимима, ма како се они звали: нацизам, фашизам, стаљинизам или макартизам - свеједно.

Под таквим режимима чак и најблажа критика "виших инстанци", односно власти, повлачи за собом захтев за јавним покајањем или, другим речима, "посипањем пепелом". О томе сведочи и овај пример:

"Чак се и штампа окомила на такав став Врховног суда, али је, под притиском, морала устукнути и новине које су такву судску одлуку ставиле под упитник - посуле су се пепелом."

Најблажи вид "посипања пепелом" представља тзв. "самокритика", а најтежи јавно самооптуживање и за непостојеће или непочињене злочине. Остала су нам у памћењу таква самооптуживања на бројним монтираним процесима, нарочито за време стаљинистичких и иних "чистки" и "прочишћавања". У том погледу ни ми нисмо били изузетак. У историји тортуре остаће заувек забележен сурови ритуал колективног "посипања пепелом" на Голом отоку и сличним стратиштима људских душа и људског достојанства.

Због свих тих околности израз *посипања се пепелом* стекао је негативну конотацију (значањски призвук), па се данас њиме означава лажно, неискрено и изнуђено кајање. Тиме је религијски обред спознања греха и (претпостављеног) искреног кајања претворен у крајње неморалан чин двају учесника у новом друштвеном "ритуалу" - онога који изнуђује покајање и онога који се "каје".

Зато један новинар 1976. пише:

"Кад је ријеч о самокритици, нама није потребно 'посипање пепелом', већ отклањање оног 'што не ваља'."

Тешко је рећи колико у животу, у стварности, има такве искрене и делотворне самокритике. У сваком случају, лакше је "посипати се пепелом" него увиђати и исправљати властите грешке.

ОБЕЋАНА ЗЕМЉА

Овај израз потиче из Светог писма. У Старом завјету, у Књизи Изласка, на месту где се говори о ослобађању Јевреја из египатског сужањства, има и следећи детаљ:

Пошто се јавио Мојсију у виду пламтећег грма, и наредио му да се изује јер стоји на светој земљи, Господ Бог најављује избављење јеврејског народа:

"Видио сам невољу народа свога у Египту и чуо сам вапај његов од зла што му учинише мучитељи његови, јер знам муке његове. Зато сам сишао да га избавим из руку египатских, и да га изведем из те земље у земљу добру и пространу, у земљу у којој тече млијеко и мед..."

Та земља коју је Бог обећао Јеврејима (отуда израз *обећана земља*) била је, у ствари Канаан, како су стари Египћани звали подручје западно од реке Јордана до Средоземног мора, дакле исто што и данашња Палестина, Израел.

На путу за обећану земљу Мојсије је на Синају објавио десет Божјих заповести, међу којима су оне на којима би требало да се заснива морал свакога човека:

Пошћуј оца својега и мајку своју...!

Не убиј!

Не чини њрељубе!

Не укради!

Не сведочи лажно на ближњега свога! Итд.

Из Библије израз *обећана земља* пренесен је у обичан говор, па се данас употребљава у значењу: "богата, сретна земља", тј. земља у којој би сви желели да живе, јер верују да тамо "тече мед и млеко". За многе је то Америка, Канада, Аустралија, или нека друга сретна земља, у којој нема невоља какве ми имамо. Неки који оду тамо, често се и разочарају. За њих *обећана*

земља остаје онда само пусти сан о срећи и избављењу из беде. Тако у једном роману Момо Капор пише:

"Буљили смо као опчињени у тај раскошни приказ обећане земље којој је припадала добро осветљена соба, за нас, обичне смртнике, потпуно недостижна."

Изгледа ипак да обећање земље на овом свету, у ствари, и нема. Или је, можда, има, али је доступна само миљеницима богова.

ДАВИД И ГОЛИЈАТ

Давид и Голијат су библијске личности. У савременом језику та су два имена уткана у устаљени израз који означава противнике неједнаке снаге. Голијат је горостас, јак, суров и немилосрдан, а Давид слаб, нејак, али се бори за праведну ствар и зато побеђује.

Библијска прича о Давиду и Голијату везана је за борбу Израелаца и њихових најљућих непријатеља - Филистејаца. Кад су се две војске, спремне за битку, постројиле једна према другој, стоји у Библији, "из филистејских редова изађе један изазивач. Звао се Голијат, а био је из Гата. Висок бијаше шест лаката и један педаљ" (тј. преко три и по метра). Заstraшујућег изгледа, сав у оклопу, с убојитим оружјем, он је громким гласом поручио Израелцима:

"Изаберите између себе једнога човјека па нека сиђе к мени. Ако побиједи у борби са мном и погуби ме, ми ћемо бити ваше слуге. Ако ли ја побиједим њега и погубим га, онда ћете ви бити наше слуге и нама ћете робовати..."

Кад су то чули Израелци, обузео их је силан страх. Једини који је имао храбрости да се супротстави Голијату био је млади Давид, божији изабраник и будући краљ Израела.

Филистејац је био изненађен. Кад "видје Давида, презре га с његове младости - бјеше Давид младић румен, лијепа лица".

Борба Давида и Голијата описује се у Библији надуго и нашироко. Ево главнога дела тога описа:

"Кад се Филистејац (Голијат) приближио и пошао према Давиду, изађе Давид из бојних редова и крену пред Филистејца. Давид тури руку у торбу, извади из ње камен и баци га из праћке. И погоди Филистејца у чело; камен му се заби у чело и он паде ничице на земљу. Тако је Давид праћком и каменом надјачао Филистејца: ударио је Филистејца и убио га, а није имао мача у руци. Зато Давид потрча и стаде на Филистејца, зграби његов мач, извуче га из корица и погуби Филистејца одсјекавши му главу.

Кад Филистејци видјеше како погибе њихов јунак, нагнуше у бјекство. Тада устадоше Израелци и Јудејци, дигоше бојну вику и потјераше Филистејце до опкопа око Гата и до градских врата Екрона..."

Ова библијска прича јасно указује на порекло израза *Давид и Голијат* и не захтева посебан коментар. Треба једино додати да се у нас употребљава и шири израз *борба Давида и Голијата*, у значењу: "неравноправна борба, борба у којој је правда и победа на страни слабијег".